

1. Zenbat eta zein bokal eta diptongo fonologiko zituen AE-k?

EBZ: 5 eta 5

AE-k ez

Gaurko euskalkietatik abiatuta bost bokaleko sistema bakun batera baino ezin gaitzke iritsi berreraiketan atzera:

-Goiko aitzinekoa: i

-Goiko atzekoa: u

-Erdiko aitzinekoa: e

-Erdiko atzekoa: o

- Behekoa: a

Mitxelenak bost diptongo eraman zituen AE-raino, guztiak beheranzkoak: au, eu, ai, ei, oi. Bada seigarren bat, sekundarioa dirudiena, -oi-ren ixtearen ondorio: ui.

2. Bokal Sudurkariak: nondik datoz? Lehen lekukotasunak.

VnV, bokalarteko "n" galdutako batetik.

Bizkaiera zaharra, Garibai.

3. Ü: non lekukotzen eta nondik dator?

Amikuzen, Bardozen eta Zuberoan. U zahar batetik dator.

4. Bokal irekitzeen zenbait adibide. Zein testuingurutan ematen?

Asimilazio eta disimilazioen ondorioz gertatzen dira.

u > i: gutxi > gitxi

e/o: Sendo > sonto / omen, ot(h)e > emen, etc.

R eta l aurretik ditzutenean.

Beltz > baltz.

Txerri > Txarri

Berri > Barri.

5. Bokal ixteen zenbait adibide. Zein testuingurutan ematen?

Asimilaziozkoak: ukusi -> ikusi

gaztelu > gaztulu

6. Bokal borobiltzeen eta desborobiltzeen zenbait adibide. Zein testuingurutan ematen?

i > u oposaketak hitz hasieran.

(gehienbat asimilazio / disimilazioen ondorioz)

zubi > zibi desborobiltzea mendebaldean.

Ditut > dutut borobiltzea

irten / urten

ile/uile

7. a + a hiatoa: bilakabide nagusia:

1) disimilazioak, ea, ia, e, ie

2) kontrakzioa a + a = a

3) á azentuduna atara = a + a = á

4) zaraitzun = a + a = aro

8. Gainerako hiatoak: berreraiketarako balioa.

(funtsean hitz berreraiketarako balio gutxi)

Asko dira baina garrantzitsuenak: geminatuak. Bokal bat silaba batean, bestea bestean.

9. Amaierako bokalak: sailkapen nagusia.

Amaiera absolutua.

Amaiera erlatiboa.

10. Hitz hasierako bokalak: zer diote euskararen bilakabideaz?

Uste zena baino gutxiago baina gainerako hitz hasierako bokal askoko beste hizkuntza batzuk bezala eranskariak bokal asko ditu.

11. Goranzko diptongoak.

Euskaraz oso gutxi eta berantiarak. Izan ere, antzina bide batzuk zeuden diptongook sahietzeko.

12. Irristariak: jatorria eta bilakabidea

w maileguetan baino ez dugu aurkitzen, mailegu zahar batzuetan gertatu izan da inoiz. mailegu ondoan bertakotu gabeak.

--We->-e-, Vce-: suberte.

Maileguetan eta ondare zaharreko hainbat hitzetan. Aditz zaharretako e-ak bokal aurrean j bilakatuak.

- #jV-> i(C)V: ia, iya.

13. Noizdanikoak dira soinu sabaikariak?

Aspaldikoak, "betidanikoak" baina ez agian fonema bezala.

Mitxelenaeren ustez, AE-an sabaikaritzeak bazeudela uste zuen, lekukotasunik ez dagoen arren.

14. Non (zein hizkeratan) dira soinu sabaikari gehiago/gutxiago? Zergatik?

Gehiago mendebaldean.

Gutxiago, baxe-nafarreran, nafarreran eta lapurteran, despalatalizazioak daudelako.

15. Desabaikaritzeak zein ondorio du?

Maileguetan: ondorio fonetiko hutsa.

Besteetan: ondorio semantikoak (txakur vs. zakur)

16. Fonosinbolismoen ezaugarri formal zenbait.

Fonosinbolismoak euskaraz ez dira beti sabaikarien bitartez soilik eman, adibidez, gutun/kutun. Ahoskabea izateak balio erantsia dauka.

Bokalismoari dagokionez, askoz diptongo gehiago.

17. Hitz hasierako herskari ahoskabeak: jatorriak.

-nagusienak mailegu bertakotu gabeak, modernoak, denetarikoak, arrazoi zehatzik gabe, analogiaz eginak.

- barneko asmilazioak.

-nolabaiteko fnosinbolismoak.

18. Hitz hasierako ahostuntzeek: frogak, kronologia.

Frogak: latineko maileguetatik hartuak.

Kronologia: lehen haustura dialektala baino lehenago.

19. Hitz bukaerako herskariaren jatorria.

Fonosinbolismoetan (enp)

mailegu oso modernoetan (blog)

Hitz elkarketan, lehenbiziko osagaiak elementu bat galtzean. Ogi -> ot

20. AE-ko *d- hasierakoaren zenbait froga.

21. AE-rako zergatik ez dugu behar /m/-rik? (fonema)

Ae-ren fonologi sisteman ez zegoen /m/ fonemarik, euskara historikoan oso hots arrunta izan arren. Horren aldeko argudioak.

m-dun hitz gehianak maileguak edo hitz fonosinbolismoak direlako.

Latinez b-,v-(f-,p-)>eusk. m-

Ondare zaharreko hitz batzuetan ondare zaharreko hitz batzuetan m~b txandatzea.

Hitz eraketan m-k b-k bezala jokatzeko du.

Badago nh, lh, rh, rrh, baina ez mh-rik.

Ez dago m-rik flexio atzizki sistema aberatsean, ezta gramatikaletan ere.

Eratorpen atzizki ugarietarik -mendu eta -men baino ez.

m fonemarik ez zegoen. Soinuak bai, maileguetatik eta asimilazioz: mb

22. Atzizki hasierako herskari alternantziak. Zer esan liteke?

Latinez k-> eusk. G-; Lat. G-> eusk. G-

Ahostunak hedatuago ohi daude, eta zaharragoak dira.

-eria vs. -keria.

-eria fonema zaharra.

-keria analisi gaizto / berri batez atera da ziurrenik. Herskari modernoak dira.

Indartsuak ahulduz doaz eta ahulak ahostuntzen.

23. Zer esan genezake /f/-az?

AE-an ez zen fonema, euskalki guztietan egon da soinu moduan presente. Euskaraz berria da. Hitz hasieran gainerako inguruetan baino nabarmen gehiago agertzen da.

24. Eta /p/-az?

Hutsune absolutua AE-rako. Fonosinbolismo, mailegu edo bestelako fenomeno bidez lortzen da.

Hitz hasieran oso gutxitan agertzen da, maileguetan izan ezik, bokal artean ere oso bakana eta atzizkietan ez dago p-rik. Euskal hitz zahar bakan batzuetan agertzen da. .

25. n/N AE-an. (ahul/bortitz)

Lat. -nn- > eusk. -n-: annona> anoa

Ondare zaharreko hitz batzuetan -n-<*-N-: annaia, Enneco

Zenbait -N- talde batetik datoz: baino < * ba-din-no

26. *-n- > -n: hiru adibide:

tzain atzizkia

arrai(n) < arraindegi

lukainka < lucanica

27. h2/h3 > h-: zenbait adibide.

*h2: ehuskara, ahitz, hezur.

*h3: arena, barea

28. -r- < *-l-maileguetan

orio -> olio

soro -> solo

aingeru, gura.

29. ***r...R...> ? Zenbait adibide.**

Disimilazio bat ematen du. Antzekoegiak direlako, bi kontsonante hauek. Belar < berar ---
belar / bedar.

30. **-r>-R. Zer dakigu honetaz?**

Prozesu orokorrako batean sortzen da. Ozen ≠ txistukar: joeraz, bukaeran bortitzak hitz
bukaeran gertatzen da, baina Err-en ez beti.

31. Zenbat txistukari fonologiko ziren AEM-en? Eta AEZ-ean?

AEMn 4 eta AEZn 2.

32. sason>sasoi, solaz>solas, zinhetsi>sinetsi: zer ateratzen da honetatik?

Euskara historikoan joera. Kontsonanete homorganikoak saihesteko, berdintzearen alde, apikariaren
alde.

33. Non eta noiz ematen da artikulazio puntuaren neutralizazioa txistukarrietan?

Lehen testuetan euskalki guztietan. Herskari aurrean neutralizazioa apikariaren alde, gero zabalduaz
doa, hirien eraginez.

34. Eta artikulazio moduarena?

Afrikatu vs frikari. EH guztian. Kontsonante aurrean afrikaturik ez, kontsonante ondorean.

35. gatz/gazi, orratz/orrazi... Zein alomorfo zaharrago? Nola azaltzen bikotea?

Zaharragoa dira gazi orrazi, frikaria afrikatua baina zaharragoa zelako. Euskararik zaharrenean ez
zegoen frikari afrikatu oposiziorik.

36. Intsaur<*?. Z jauntsi<*?

Intsausti analogiaz izan daiteke. Ez da posible neutralizazioa.

37. /h/-aren testuinguruak.

Hitz hasiera<bokal/diptongo aurretik. Hitz barnean; ozen baten ondotik

38. Mitxelenak eman /h/-aren jatorri etimologikoak.

4 dira.

1- Latineko fonologia.

2- Bokalarreko -n- ahularen edaketa.

3-Hitz hasierak herskari bortitzetan.

4-Gainerakoak; nahita nahi ez Aerako behar h-ak.

39. Ba ote gehiago?

Gaskoitik ezkerretik 2. silaba hasieran.

BATEN BAT GEHIAGO, BAINA EZTOT TOPATU!

40. Grassmannen legeak. Erro/silaba barnean eta erro/silaba ezberdinetan.

Fenomeno zaharragoak zenbat eta hitzaren elementu txikiagoa hartu. Erro monosilabikoetan
agertuko zaizkigu hil+herri=ilherri modernoa.

41. Hasperena Aitzinatean eta Erdiaroan: non?

Akitanian, Nafarroan, _____, Araba// Nafarroan gehien bat ez. Araban, Burgos eta Errioxan.

42. Saihets/sahets/saiets: /h/ etimologikoa ote? Eta hor, hon-en?

Bai. Grassmannen legea betetzen dutenez, ez da oso berria izango (hor/hon)

43. Mitxelenaren 4 azentuera-eremu nagusiak:
Erdi mendebaldea/erronkari-zuberoa/goi-nafarrera/bidasoa ingurua.
44. Leizarragaren azentuerak zeinen antza du?
Erronkari zubererakoa. (gehien bat zuberera)
45. Argudioak Martineten azentueraren alde.
Azentu demarkatiboa proposatuz bere helburua betetzen du.
46. Argudioak Mitxelenaren azentueraren alde.
Lotura azentua eta hasperenaren artean. Hasperenaren distribuzioa azaldu, azentuerara esku eskubietara ez dagoelako.
47. Ba ote modurik bien helburu edo abantailak bil ditzakeen proposamenik?
Bai, 2. silabako azentuera bisilaboetan.
48. Bizkai iparraldeko tonuak izan litezke AE-koak? Zergatik?
Ez, dialektoak askoz beranduagokoak direlako. Gainera bestelako azentua artikulua gramatikalizatu ondoren eraikitako da.
49. Euskal silabaren egitura Mitxelenaren arabera.
(C) V(W)(R)(S)(T)
50. Kontsonante topaketa nagusiak euskaraz.
OS;ST;OT????
51. **TVTV zergatik?
AE-n erro monosilabikoak dira eta.
52. **TVTV, **CV,**VC eta **-T nola azal litezke?
Monosilabikoa zelako AE-ko erroa.
53. Erro monosilabikoak AEZ-en: hiru ondorio nagusiak.
Lexikoak: analisi berriak (erro bezala)/Erro berriak topatzea.
Gramatika aurrizkiak zaharra: erreduplikazioa.
54. Nola sailka litezke erro ereduak bertako hitzen jatorriaren arabera? Zein sail garrantzitsuena euskara zaharra aztertzeko?
5 sail: Maileguak, aldaerak, konposatu-deribatu, fonosinbolimoa eta etimologia ezezagunekoak.
55. Ze iragazki ezarri ahal zaie erro erduei beren zahartasuna ikertzeko?
Mailegua, hitz elkarketa/eratorpena.
56. Eman iragazkiok gainditzen dituzten 4 adibide.
Nuts, gor, sal, ber.
57. Hizkuntza eransleek nolako erro ereduak izan ohi dituzte?
Bisilaboak, CVCV. Bi silabak irekiak normalean edo CVCCV
58. AEZ-ren bi aurrizki; ba ote zuen gero galdu den beste hitz-eraketarako beiderik?
Bi aurrizki; gi-,sa// Erreduplikazioa.
59. Zer dakigu fonosinbolismoen erro-egiturez? Eta partikula gramatikalenez?

Antitetikoa errolexikoekiko. ?????

60. Erro monosilabikoari nolako tipologia dagokio? Gogora munda/monkhmer konparaketa? CVC, aurrizkiak, azentua eskubi, A erdian edo hasieran, silabakako azentuera, isolatzailea.